

УДК:
364:352
Примљено:
20. маја 2009.
Прихваћено:
18. јуна 2009.
Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXI) VIII, vol=20
Бр. 2 / 2009.
стр. 61-88.

Драган Марковић
Институт за политичке студије, Београд

СОЦИЈАЛНЕ ПОТРЕБЕ И НАЧИН ЊИХОВОГ ЗАДОВОЉАВАЊА У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ¹⁾

Сажетак

Људи су одувек заједнички, и обезбеђивали потребна животна средства, и задовољавали своје животне потребе. Проширивање и унапређивање привређивања резултирало је прерастањем племенског заједништва у државно заједништво, засновано на задовољавању оних социјалних потреба које се нису могле успешно задовољити унутар породице и племена. До сада су људске потребе толико проширене и унапређене да је за њихово задовољавање и држава постала преуско грло, због чега долази и до њеног прерастања у међународну, односно планетарну заједницу. Тиме се локално заједништво не укида нити се може укинути јер се на њему заснивају сви облици ширег заједништва, као што се на удруживању, добровољном или принудном, појединачних индивидуа заснива сваки облик људског заједништва.

Кључне речи: социјалне потребе; демократизација; локална самоуправа

СОЦИЈАЛНЕ ПОТРЕБЕ У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

На просторима Србије крајем 19. и почетком 20. века у послове општине спадали су: старање о чистоћи и безбедности имови-

* Виши научни сарадник у ИПС, Београд.

1) Рад је настао у оквиру научног пројекта «Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији» (149057Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије.

не и лица; надзор над сеоским и општинским имањима и зградама; старање о одржавању мостова и путева, о здрављу људи и стоке, о промету хране; надзирање мера којима се служе трговци; контролисање касапница, механа, кафана и шума; брига да се људи понашају по правилима доброг морала и обичаја; надгледање лица под надзором; старање да у општини не буде просјака и беспосличара и да родитељи шаљу децу у школу.²⁾ У Краљевини СХС (1921.-1929.) у послове општине спадали су: газдовање општинском имовином, управљање општинским службама и институцијама (путеви, мостови, гробља, канали, снабдевање водом, социјално и здравствено старање, пољопривреда).³⁾ Послови општине по Уставу и Закону о општинама Краљевине Југославије 1934. године били су: управљање општинском имовином, доношење буџета, располагање општинским дажбинама, саобраћај (грађење и одржавање путева, мостова, скела, канала, тргова, улица, јавне расвете), социјално и здравствено старање, просвета, послови месне полиције.⁴⁾

У периоду после Другог светског рата на југословенским просторима у раду локалних заједница доминирају комунални проблеми,⁵⁾ док се касније оне све више окрећу и питањима културе, образовања, социјалне и здравствене заштите. У првим годинама после рата локалне заједнице су биле заузеле електрификацијом, изградњом водовода, улица, тротоара и путева, док су се у наредним годинама све више ангажовале и у изградњи школа, домова културе, социјалних, здравствених и спортских објеката. Аналогно томе, оне су у почетку претежно бринуле о комуналним услугама, а касније и о развијању културног и спортског живота, о унапређивању социјалне и здравствене заштите. Оваква еволуција може се објаснити, прво, тиме што су комуналне потребе по својој природи примарније, друго, што у многим, нарочито сеоским насељима, о њима нису бринули државни органи, и треће, што их локална заједница може углавном, сама задовољавати, без ангажовања ширих друштвених заједница. Тамо где су наследили релативно висок стандард задовољавања комуналних потреба, локалне заједнице су

2) Види: Радивоје Маринковић, „Локална самоуправа“, Институт за политичке студије, Београд, 1998, стр. 226.

3) Види: Исто, стр. 252.

4) Види: Исто, стр. 260.

5) Види: Јован Ђорђевић, „Локална самоуправа у Југославији“, Савремена администрација, Београд, 1957, стр. 100.

своју активност одмах започињале решавањем културних, здравствених и социјалних проблема.

Захваљујући самоуправној активности локалних заједница, поједина насеља су за кратко време доживела прави препород. Ово је карактеристично нарочито за места која су раније углавном стагнирала и где је због тога био доста низак ниво задовољавања чак и неких елементарних потреба. У појединим сеоским насељима за неколико година рада локалних заједница изграђено је више објеката друштвеног стандарда него у целом претходном периоду.

Као темељ организовања локалне самоуправе у Европи усвојено је начело: „све што може да се реши на неком нижем нивоу, не треба преносити на виши ниво“.⁶⁾ То практично значи да се сваки проблем решава на најнижем одговарајућем нивоу и да „све што може бити успешно и ефикасно завршено на нижем нивоу треба на том нивоу да се обави и не преузима од виших нивоа власти“.⁷⁾

У Немачкој у општинама се обављају две врсте послова. У пословима по налогу државе, општине се ангажују само као извршни органи који поступају по налогу покрајине или савезне државе. Другу врсту послова чине добровољни самоуправни послови који не подлежу никаквим упутствима. То су, на пример, организација концерата, летњих позоришта, обележавање трим-стаза у шуми.⁸⁾

У Великој Британији послови локалне самоуправе су: социјалне службе; планирање; библиотеке; одлагање и сакупљање отпада; трговински стандарди; противпожарна заштита; планирање хитних интервенција; путеви, аутостраде и транспорт; стамбена изградња; санитарна служба.⁹⁾ „Полазећи од начела да су сви јавни послови подједнако важни, енглески систем их принципијелно не дели на државне и локалне, већ једноставно законом утврђује које ће јавне послове обављати органи централе, а које органи локалне власти. Због тога не постоји подела на послове самосталног и пренесеног делокруга, већ се сви послови који су законом стављени у надлежност локалних органа сматрају њиховим пословима, па их они, ... обављају самостално“.¹⁰⁾

6) Tullock, „Организација модерне федералне државе“, Београд, УЕН – Економика, 1992 (зборник „Локална демократија“, Магна Агенда, 2001. Београд, стр. 27)

7) „Локална демократија“, зборник, Магна Агенда, Београд, 2001. стр. 139.

8) Види: „Упоредна искуства локалних самоуправа“, зборник, Магна Агенда, Београд, 2002. стр. 26/7.

9) Исто.

10) Радивоје Маринковић, „Локална самоуправа“, исто, стр. 86/7.

За разлику од опште тенденције слабљења локалне самоуправе, швајцарска локална самоуправа „задржава своје традиционално значајно место, чак се и шири у погледу неких послова, а при том се не јавља као сметња развоју и модернизацији друштва у целини“.¹¹⁾ Кантоналним уставима и законима утврђује се да су комуне самосталне у уређивању својих послова.¹²⁾

У Шведској која има дугу традицију локалне самоуправе, основна јединица локалне самоуправе је општина, у чију искључиву надлежност спадају: старање о локалним путевима и улицама, водоводу и канализацији, снабдевању електричном енергијом, гасом, старање о парковима и другим јавним површинама, култура и рекреација. У послове које општина обавља према посебним законима спадају: основно и средње образовање, социјалне службе, здравство, заштита околине, друштвено планирање и планирање коришћења земљишта, грађење и јавни саобраћај.¹³⁾

Послови општине у Италији утврђују се по принципу генералне клаузуле. У самосталне послове спадају: здравствене службе, јавна помоћ, становање, јавни радови, сајмови и тржнице, просторно планирање, чување и одржавање црквених објеката, локална полиција, градња и одржавање школа, улица, културне и рекреативне установе.¹⁴⁾ У САД локална самоуправа обавља две врсте послова: јавни и корпоративни. У послове јавне власти спадају: полиција, противпожарна заштита, здравствена заштита, образовање, сиротињски и поправни домови, затвори и сл. Корпоративни послови су: снабдевање водом, гасом, јавна расвета, канализација, управљање муниципалном имовином.¹⁵⁾

Јединице локалне самоуправе у Србији, као послове изворног делокруга, врше следеће: уређују и обезбеђују обављање и развој комуналних делатности (производња и испорука воде; пречишћавање отпадних вода; испорука топлоте; јавни превоз; одржавање чистоће; одржавање паркова; одржавање улица; одржавање депонија; одржавање гробаља); граде и одржавају локалне путеве и улице; одређују просторе за паркирање; уређују режим саобраћаја на локалним путевима; одређују делове обале и воденог просто-

11) Исто, стр. 99.

12) Исто, стр. 100.

13) Исто, стр. 119.

14) Исто, стр. 142.

15) Исто, стр. 162.

ра за постављање пловних објекта; доносе основе заштите, коришћења и уређења пољопривредног и шумског земљишта; одобравају годишње програме коришћења система наводњавања; доносе програм мера заштите биља; доносе програм развоја туризма за туристичка места на територији општине; стављају под заштиту природна добра од локалног значаја; утврђују годишње програме потреба у култури; планирају и распоређују материјалне трошкове за основне и средње школе; оснивају установе за децу; оснивају центре за социјални рад и утврђују критеријуме за њихов рад; утврђују програме установа у области спорта и обављају и друге послове утврђене законом и статутом општине.¹⁶⁾

ИСТОРИЈСКЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ ШИРЕЊА ЗАЈЕДНИЧКОГ ЗАДОВОЉАВАЊА СОЦИЈАЛНИХ ПОТРЕБА ГРАЂАНА

Једну од основних карактеристика развоја људске цивилизације представља развој заједничких потреба који води стварању све ширих друштвених заједница. Све развијеније заједничке потребе су људско друштво од малобројне и затворене родовске заједнице довеле до вишемиллионске државе која се већ толико интегрисала у међународну заједницу да изван ње више не може егзистирати. Данас је људски род већ толико повезан заједничким интересима да се ни једна цивилизована заједница не може развијати изоловано и независно од осталих, а моћ сваке од тих заједница је утолико већа уколико су њене везе са спољним светом развијеније. Са развојем производње мењали су се, и мењају се услови и начин живота, ниво, квалитет и начин задовољавања животних потреба људи. Нарочито је развој науке и технологије омогућавао да се са подизањем продуктивности подиже и животни стандард, како ширењем, тако и унапређивањем животних потреба. Од најпримитивнијих облика људског живота до данас социјалне потребе људи су увишестручене а њихово задовољавање подигнуто на неупоредиво виши ниво. Људи су одувек заједнички, и обезбеђивали потребна животна средства, и задовољавали своје животне потребе. Од првобитних хорди до савремене међународне заједнице, мењали су се само облици људског заједништва, изван којих нико није могао опстати. Људима је од природе суђено да заједнички живе и о свом животу заједнички брину. Људска хорда је представљала

16) Види: Милан Влатковић, „Изазови локалне самоуправе 1990-2006“, ДО „Локална самоуправа Србије“, Београд, 2006. стр. 158-160.

релативно малобројну и самодовољну групу крвних сродника који су за заједничку потрошњу заједнички прибављали природна добра и заједнички се бранили од непријатеља. Појединачни живот није био ни могућ ни пожељан, и свако случајно одвајање од хорде водило је у смрт, а и сваки додир хорде са хордом значио је борбу на живот и смрт.

Прелазак са дивљаштва на пољопривређивање донео је и квалитативне промене у облицима људског заједништва. Породично заједништво проширено је заједништвом племена, које је у односу на хорду вишеструко увећано. Породична пољопривредна газдинства користила су заједничке изворе, заједничко наводњавање, заједничке испаше, шуме и саобраћајнице, све до заједничке одбране од најезде непријатеља, уза шта су ишли и многи други облици заједничког задовољавања физиолошких и духовних потреба. Проширивање и унапређивање привређивања резултирало је прерастањем племенског заједништва у државно заједништво, засновано на задовољавању оних заједничких потреба које нису могле успешно задовољавати унутар породице и племена. Због своје општости, као и због отуђивања државе од грађана, те идентификовања друштва са државом, а нарочито због начина задовољавања о којем је бринула државна администрација, оне су назване општим или друштвеним, односно општедруштвеним потребама. До сада су људске потребе толико проширене и унапређене да је за њихово задовољавање и држава постала преуско грло, због чега долази и до њеног прерастања у међународну, односно планетарну заједницу. Тиме се локално заједништво не укида нити се може укинути јер се на њему заснивају сви облици ширег заједништва, као што се на удруживању, добровољном или принудном, појединачних индивидуа заснива сваки облик људског заједништва.

Данас се и најосновније људске потребе задовољавају путем широког, па и најширег заједништва. Готово на сваку трпезу доспевају прехранбени производи који се производе широм Планете, обућа и одећа сваког појединца, кућа и кућна опрема су заједнички производи многих, километрима, десетинама, стотинама и хиљадама километара удаљених произвођача запослених у разним производним организацијама. Више се ни вода не пије само са локалних извора, а о другим освежавајућим и жестоким, пићима да се и не говори.

Вода се некада пила из породичних бунара, а сад се у многим заосталим селима користи из заједничког водовода, градски живот је више тешко и замислити без канализације, преко заједничке електродистрибуције електричном енергијом снабдевају се хиљаде домаћинстава, а заједнички топловоди разносе топлотну енергију широм Европе. Некада већина становништва није прекорачивала границе свог села, а сада су за многе и државне границе претесне. Увођењем телекомуникација, задовољавање духовних потреба је са локалног нивоа готово метеорском брзином подигнуто на планетарни ниво. Некада су се комшије с брда на брдо једва довикивале, а сада се свако са сваким може „довикивати“ са краја на крај Планете. Од домаће забаве око кућног огњишта, сеоских посела, игранки и вашара брзо се преко радија и телевизије стигло до светске позорнице, преко интернета се за тили час може доспети до многих извора информација и знања на свету.

Ширење и унапређивање заједништва у задовољавању животних потреба доводи до успостављања узајамне зависности између појединаца, локалних и националних заједница унутар све јединствености светске заједнице. При том поред сагласности долази и до сукобљавања различитих интереса, које захтева заједничко ангажовање на њиховом усаглашавању и остваривању, у општем интересу.

Сада у томе арбитражу отуђени центри економске и политичке моћи, који се руководе првенствено својим интересима, чијим се наметањем стварају и одржавају велике диспропорције у задовољавању животних потреба, како различитих националних заједница тако и различитих социјалних групација унутар сваке појединачне заједнице.

Тиме се наметнуто национално заједништво само проширује у наметнуто међународно заједништво, на чијим се основама конституише ауторитарна, у суштини колонијално-империјална планетарна заједница.

Да би се обезбедила максимална експлоатација у корист колонијалних сила, стратегијом глобалног колонијализма предвиђа се задржавање колонизованог становништва на минимуму животне егзистенције, уз одбацивање националних култура и духовну роботизацију путем наметања унитарне индустријске надрикултуре. Тиме се задржавају и још више повећавају ионако огромне разлике у условима живота и задовољавању животних потреба између не-

колицине најразвијенијих метропола и огромне већине колонизираних провинција.

С обзиром да се ширењем планетарног заједништва круг животних потреба које се могу аутономно задовољавати унутар затворених локалних заједница све више сужава, прети опасност да се локална самоуправа потпуно угуши ауторитарном глобалном управом, чиме се доводи у питање не само даљи развој људске заједнице него и сам опстанак човечанства, јер се из једног планетарног центра не може регулисати живот целе Планете. Због тога такозвана међународна заједница све више личи на један хаотичан вртлог са мноштвом сукобљених сила, који прети брзом самоуништењу човечанства.

Једини начин да се то избегне је да се цела планетарна заједница суштински демократизује тако да се демократски начин уређивања међуљудских односа, потврђен у досадашњој пракси локалне самоуправе, подигне на планетарни ниво. Правог људског заједништва не може бити без људског споразумевања у уређивању заједничког живота, па или ће се оно даље развијати, или људског заједништва неће ни бити.

МОГУЋНОСТИ САМОУПРАВНОГ ЗАДОВОЉАВАЊА СОЦИЈАЛНИХ ПОТРЕБА ГРАЂАНА

Животне потребе човека су по својој природи заједничке па зато људска индивидуа не може да егзистира усамљена. Да би задовољио властите потребе, човек мора да ступа у односе с другим људима. У свесном удруживању с другима и лежи суштина његовог људског бића. Заједничке потребе грађана изражавају њихов заједнички интерес. Да би егзистирали, људи своје потребе морају заједнички да задовољавају. Отуда су у личним интересима појединаца садржани њихови заједнички интереси. Сваки заједнички интерес представља, у ствари, својеврсну резултанту одређених личних интереса. Тиме је нужно предодређена неодвојивост индивидуалног и колективног живота људског бића. Релативна подударност личног и заједничког интереса није, међутим, дата сама по себи и остварује се само кроз акцију. Да би задовољавали животне потребе, људи морају заједнички да делују, а у заједничким акцијама долази до извесног поклапања њихових личних интереса. Али уколико су могућности задовољавања тих по треба ограниче-

не, сви интереси не могу истовремено да се задовоље, услед чега долази до њиховог разилажења, па и сукобљавања.

Ови сукоби се у класном друштву разрешавају на основама приватног власништва које владајућој класи омогућује да сопствене интересе намеће као заједничке. Такви односи се могу одржавати само путем државне принуде, помоћу које се обезбеђује да се потребе владајуће класе задовољавају на рачун експлоатације потчињених класа. И што су могућности задовољавања ових потреба мање, експлоатација је суровија, па су и облици државне принуде драстичнији. Развојем производних снага повећавају се могућности задовољавања животних потреба, чиме се стварају објективне претпоставке за ублажавање класних супротности. У капитализму се облици класичне државне принуде већ све више преплићу с идеолошким и политичким деловањем. Са развојем производње не само што расте опште благостање друштва, него неизбежно долази и до складније прерасподеле материјалних добара, јер се и сама производња доводи у питање без масовне потрошње произведених добара.

Развој производње на одређеном степену доводи до тога да се животне потребе произвођача почињу све више испољавати као стварне потребе друштва, које се могу задовољавати само заједничком акцијом заинтересованих субјеката. Пошто у условима високо развијене производње владајућа класа губи моћ овладавања друштвеном репродукцијом, њу почиње да потискује држава која се јавља као инструмент тоталитарног регулисања друштвене репродукције.

Али пошто се и сама поставља изнад друштва, држава све мање може да делује као његов интегративни фактор и неизбежно долази у сукоб са развојем производних снага. У задовољавању друштвених потреба бирократија, као непосредни носилац државне власти, полази првенствено од својих интереса, што води стварању нових диспропорција и у расподели друштвеног богатства и у редоследу задовољавања друштвених потреба. Услед тога настају одређени поремећаји у друштвеној репродукцији који и у производњи и у потрошњи воде стварању недовољно искоришћених капацитета. Насупрот томе, при самоуправном¹⁷⁾ задовољавању животних потреба полази се од заједничких интереса већине

17) Реч „самоуправно“ не треба посматрати као идеолошки већ као функционално-демократски синоним.

становништва, што обезбеђује не само да се превазилазе наслеђене разлике у животном стандарду, већ и да се све потпуније користе постојећи капацитети. Ако се већина становништва у једном насељу добровољно определила за изградњу дома културе, на пример, онда је сасвим извесно да ће такав објекат у пуној мери служити својој намени, односно да ће у сваком случају бити више коришћен него кад је настао као израз потребе мањег броја заинтересованих. Самоуправна акција задовољавања заједничких потреба је од самог почетка водила превазилажењу социјалних разлика. Она је и отпочела на пунктовима где је друштвени стандард био најнеразвијенији.

Највеће резултате у задовољавању заједничких потреба грађана до сада су оствариле локалне заједнице у сеоским и приградским насељима. Иако су стартовала готово од нуле, поједина насеља су самоуправном акцијом за кратко време подигла готово све најнеопходније објекте друштвеног стандарда.

Самоуправно задовољавање социјалних потреба се тиме већ потврдило као прави пут превазилажења разлика између града и села. У Војводини, где се релативно најбрже развијала самоуправна активност локалних заједница, сеоска насеља су се само у току једне деценије знатно приближила градском стандарду. У већини сеоских заједница самоуправном акцијом су створени одређени предуслови савремене урбанизације који су у граду знатно дуже стварани посредством државног апарата.

С обзиром да је у сеоским и приградским насељима већа концентрација сиромашнијих слојева становништва, њихово приближавање градском стандарду значило је истовремено и смањивање наслеђених социјалних разлика. Мада је животни стандард свих слојева становништва знатно повећан, етатизам је испољио карактеристичну тенденцију релативног повећања разлика између појединих социјалних групација. Не само што је прерасподела друштвеног производа вршена у корист групација које су имале већи утицај на државну власт, него је и друштвени стандард знатно брже развијан у центрима државне моћи.

Насупрот томе, самоуправно задовољавање заједничких потреба већ само по себи води превазилажењу социјалних разлика. С обзиром да већина становништва објективно не може остваривати привилегован положај, искључена је могућност да се путем самоуправне акције стандард једног дела становништва повећава

на рачун другог. Због тога уместо репродуковања, све више долази до превазилажења социјалних разлика. Самоуправном акцијом локалне заједнице релативно се најбрже побољшао положај управо оних слојева становништва чији је стандард у етатизму највише запостављан.

У томе се добрим делом крије одговор због чега баш ови слојеви становништва испољавају највећу активност у задовољавању заједничких потреба. Приградске и сеоске локалне заједнице су највеће резултате у подизању друштвеног стандарда постигле захваљујући пре свега ангажовању сиромашнијих слојева становништва који су преко државног апарата најмање могли утицати на властити положај. Најшири слојеви становништва су се, у ствари, и могли покренути у акцију само кад се приступало самоуправном задовољавању њихових заједничких потреба у локалној заједници.

Уколико су, насупрот томе, поједине социјалне групације у могућности да своје интересе остварују посредством државног, или неког другог монопола, њихови припадници не показују већи интерес за учешће у самоуправној активности локалне заједнице. Тиме се може објаснити појава да градске локалне заједнице с већом концентрацијом административно-управљачког кадра нису показивале интерес за самоуправно задовољавање заједничких потреба, о којима су углавном бринули државни органи. Отуда су овакве заједнице испољавале релативно малу активност која је уз то у великој мери добијала формално-демократска обележја. И свугде где се локалне заједнице нису бавиле самоуправним задовољавањем социјалних потреба грађана, њихова активност се сводила на деловање малобројних активиста, и то претежно пензионера и домаћица.

Самоуправно задовољавање заједничких потреба има, међутим, за претпоставку одређени минимум материјалног благостања и опште културе становништва. То, поред осталог, потврђује и чињеница да поједини грађани с изразито ниским примањима не показују већи интерес за учешће у подизању друштвеног стандарда, јер не могу да задовоље ни најнеопходније личне потребе као што су исхрана, одевање, стан и слично. Отуда карактеристична појава да самоуправног задовољавања социјалних потреба у почетној фази развоја локалних заједница није било не само у најбогатијим, већ ни у најсиромашнијим насељима: у првима због ослањања

на државни монопол, у другим због непостојања ни минималних предуслова за подизање друштвеног стандарда.

Једну од битних карактеристика самоуправног задовољавања заједничких потреба представља превазилажење наслеђене социјалне подвојености која је проистицала из различитог друштвеног положаја појединих социјалних слојева. Кроз самоуправну акцију сви чланови локалне заједнице, без обзира на социјалну припадност, ступају у непосредне и фактички равноправне односе узајамне зависности. Овде је свако упућен на удруживање са свим осталим субјектима заинтересованим за одређене потребе које нико не може задовољавати сам за себе.

На тај начин неминовно долази до међусобног повезивања и узајамног зближавања припадника различитих социјалних и етничких групација. Самоуправна акција изнутра поткопава темеље социјалних и националних баријера, јер припаднике различитих друштвених група и нација повезује снагом њихових властитих интереса. У вишенационалним заједницама самоуправно задовољавање социјалних потреба је веома брзо довело до узајамног зближавања чак и оних социјалних групација које су биле изразито затворене и међусобно изоловане. Заједништво интереса, без обзира на социјалну, националну и другу припадност њихових носилаца, представља аутентичну основу за конституисање локалне заједнице. Основу за одређење величине локалне заједнице представља релативно заокружена целина заједничких потреба које се у оквиру одређеног насеља могу аутономно задовољавати. Идеалну локалну заједницу, за савремене услове живота, чинило би насеље које самостално располаже таквим институцијама друштвеног стандарда као што су тржница, сервис за најнеопходније услуге домаћинству, здравствена станица, дечје обданиште, основна школа, дом културе, рекреативни центар и слично. Таква заједница има све неопходне услове да делује као јединствена друштвена целина. У циљу ефикаснијег задовољавања потреба грађана, локалне заједнице би морале представљати јединствено насеље, које је органски повезано заједничким интересима грађана. Сасвим је природно да се такво насеље развија као јединствена урбана целина, са свим неопходним објектима који служе задовољавању заједничких потреба.

Пошто се локална заједница конституише на бази укупног заједништва интереса одређеног насеља, самоуправна акција у њој представља синтезу свих активности усмерених на остваривање

тих интереса. Она не значи просто повезивање активности на задовољавању различитих потреба у појединим сферама заједничког живота. С обзиром да због ограничених материјалних могућности долази до сукобљавања различитих потреба, неопходна је њихова градација која поред осталог подразумева и општу политичку конфронтацију на бази демократског сучељавања и вагања свих могућих аргумената. Због тога је самоуправна акција у локалној заједници комплексна бар у двоструком погледу: прво, што значи целовито сагледавање свих заједничких потреба; и друго, што у себи сједињује и политичко договарање о заједничком задовољавању тих потреба. Мали је број заједничких потреба о којима једна локална заједница може сама одлучивати. Због тога је неопходно повезивање мањег или већег броја локалних заједница које само заједничком акцијом могу задовољити одређене потребе. Као што се заједнички интерес грађана унутар једне локалне заједнице не може остварити искључиво индивидуалним деловањем, тако се ни заједнички интерес одређеног броја локалних заједница не може остварити њиховим изолованим деловањем. У задовољавању заједничких потреба постоји одређена правилност да се најпре задовољавају најнеопходније потребе. Она се у стварности на одређени начин испољава кроз осећања самих грађана о тим потребама. Заједничка потреба представља, у ствари, својеврсну резултанту индивидуалних потреба грађана, које они не могу индивидуално задовољавати. И као што код индивидуалног задовољавања људских потреба у први план, по правилу, долазе оне које су најнеопходније, то исто важи и код задовољавања заједничких потреба. Грађани ће, на пример, електрификацији насеља приступити пре него изградњи дома културе, изградњи водовода пре подизања спортских објеката.

Основни услов испољавања ове правилности је да сами грађани непосредно одлучују о задовољавању заједничких потреба. Анализа реализованих програма једног броја најактивнијих локалних заједница показује да је у самоуправном задовољавању заједничких потреба грађана постојао сасвим логичан редослед са незнатним одступањима. Полазну претпоставку за то морало је представљати, пре свега, објективно сагледавање заједничких потреба.

Самоуправа по својој природи подразумева објективно сагледавање заједничких потреба. Она се заснива на непосредном из-

ражавању интереса грађана чије сучељавање представља најсигурнији пут за утврђивање стварног заједништва. Демократском конфронтацијом се истовремено онемогућава да се било који посебан интерес наметне као заједнички ако он то стварно није.

Начин самоуправног задовољавања заједничких потреба одређен је, поред осталог, и степеном њихове развијености. У случају неодложног задовољавања неких елементарних потреба готово да није ни потребан некакав поступак за њихово идентификовање. Потребна за поправком неопходне улице или пута, за изградњом водоводне мреже, или подизањем школске зграде, толико су евидентне да није потребно ни испитивати расположење грађана који су у таквим случајевима склони и сасвим спонтаном удруживању. Али уколико се с елементарних, прелазило на суптилније потребе, утолико се све евидентније указивала и неопходност за политичким договарањем грађана и њиховим непосредним учешћем у изражавању заједничких потреба.

1. Заједнички проблеми кућне самоуправе

Откупом „друштвених“ станова актуелизован је проблем кућне самоуправе. Повећан је интерес бивших носилаца станарског права а садашњих власника станова за одржавање стамбеног простора, о којем више не брине држава. О одржавању заједничког стамбеног простора сада морају заједнички бринути сами власници станова, и то не само што ће издвајати неопходна средства, већ и што ће организовати заједничко одржавање. А за то није довољно само организовање кућне самоуправе по стамбеним зградама, већ су неопходне и одређене заједничке функције на нивоу локалне заједнице.

Уместо да свака стамбена зграда сама за себе брине о обезбеђивању занатских и других услуга одржавања, рационалније је и рентабилније да се у оквиру локалне заједнице организују заједничке услуге одржавања и сервисирање. Поред заједничких стамбених зграда, те услуге могу користити и власници породичних зграда. Битно је да су услуге повољније, квалитетније и јефтиније него кад се уговарају од случаја до случаја. Зато између давалаца и корисника услуга треба закључивати дугорочније уговоре. Сервисирањем и одржавањем стамбеног простора могу се бавити и потрошачке, стамбене или занатске задруге.

Рационалност издвајања средстава за одржавање стамбеног простора може се обезбедити преко потрошачких, односно штедно-кредитних задруга или штедионица које своје филијале могу организовати по стамбеним насељима. Предност у односу на класичне облике штедње и кредитирања, треба да буде у томе да власници станова сами располажу својим средствима и непосредно одлучују о њиховом коришћењу.

Ради унапређивања кућне самоуправе, пожељно је да се од председника скупштина станара образује координационо тело. Оно би било у функцији размене искуства и договарања о заједничким потребама кућне самоуправе. Под његовим руководством могло би се организовати и пружање стручних савета за решавање конкретних проблема кућне самоуправе, на чему би се ангажовали стручњаци различитих профила (архитекте, инжењери, економисти, правници, социолози, политиколози, психолози, лекари).

У оквиру локалне заједнице требало би организовати пружање правне помоћи органима кућне самоуправе и власницима станова у остваривању станарских права. Такву помоћ треба да пружају за то специјализовани правни стручњаци, у организацији координационог тела кућне самоуправе, потрошачке задруге или неке друге организације, и она би морала бити поузданија и јевтинија од неорганизованих услуга.

2. Комунална инфраструктура насеља

У делокруг локалне заједнице спада само онај део комуналне инфраструктуре који је у искључивој функцији дотичног насеља. Зато је, нарочито у градским и приградским насељима, неопходно да се он строго разграничи од инфраструктуре општинског и републичког значаја.

У оквиру локалне заједнице треба да се организују изградња, одржавање и функционисање комуналних објеката локалног значаја о којима не брину град и република (локалне саобраћајнице, зеленило, паркови, улична расвета, водовод, канализација, топлофикација, пијаце, гробља и др.). Зависно од врсте потреба, објективних услова и могућности задовољавања, обављање комуналних услуга може се различито организовати, под условом да се обезбеде одређени квалитет и што ниже цене услуга. И кад су комунални објекти у власништву локалне заједнице, обављање комуналних услуга може се, кад је то повољније, поверити постојећим кому-

налним организацијама, или ће локална заједница основати своје комуналне службе.

3. Еколошка заштита насеља

Еколошка заштита може бити ефикасна само ако се на њој непосредно ангажује целокупно становништво. Зато подстицање и организовање масовне заштите треба да представља једну од најзначајнијих функција локалних заједница.¹⁸⁾

Ту функцију могло би непосредно обављати еколошко друштво које би требало образовати у сваком насељу.

У еколошкој заштити насеља могу се користити нарочито следећа средства: јачање својинских права грађана, и посебно права локалне заједнице у располагању еколошким простором насеља, нарочито грађевинским земљиштем, пословним простором, комуналним објектима, као и животно судбоносним природним условима; плебисцитарно изјашњавање грађана о посебно значајним питањима еколошке заштите; масовни отпор свим покушајима еколошког угрожавања животне средине.

4. Снабдевање средствима личне потрошње

Организованим и планским снабдевањем требало би обезбедити да се грађани у организацији локалне заједнице редовно снабдевају најнеопходнијим средствима широке потрошње и да се снабдевање врши под повољнијим условима него преко неорганизованог тржишта. То би се могло обезбедити: одговарајућом политиком располагања пословним простором тако да првенство у његовом коришћењу имају приоритетни снабдевачи који грађане снабдевају најнеопходнијом робом широке потрошње; дугорочним и прецизним уговарањем снабдевања са пословно поузданим снабдевачима који ће га вршити под тржишно најповољнијим условима.

Ради обезбеђења што повољнијих услова снабдевања најнеопходнијим животним средствима, неопходно је да се грађани образовањем потрошачких задруга, или на други начин организују као потрошачи. Рентабилнијим пословањем, директним снабдевањем од произвођача, штедно-кредитниом услугама и другим погодно-

18) Оља Мунитлак Ивановић: "Принципи и схватања одрживог развоја као инструменти на путу реализације концепта одрживости" у: Пословна економија, бр. 1/2009. стр. 98-99).

стима, задруге би могле обезбедити знатно повољније снабдевање квалитетнијим и јевтинијим производима и услугама, уз одређене кредитне олакшице, плаћање на почек и учешће задругара у оствареној добити. Самоорганизовањем штедње и уделима у пословним средствима потрошачке задруге грађани могу осигурати најпоузданије и најрационалније располагање средствима личне потрошње.

Преко потрошачке задруге или уговорима са другим самосталним снабдевачима може се одређена роба допремати до кућног прага потрошача, давати на кредит уз претплату и уз друге погодности у обостраном интересу и снабдевача и потрошача. На исти начин могло би се организовати финансирање производње одређених производа, на пример, зимнице, путем кредита или улагања потрошача уз заједнички ризик.

5. Организовање занатских, интелектуалних и других услуга

Међу грађанима, према истраживањима¹⁹⁾, постоји велики интерес за организовано пружање занатских, интелектуалних и других неопходних услуга породичним домаћинствима и заинтересованим појединцима. Нарочито је велики интерес за следеће врсте услуга: 1) занатске услуге за одржавање стамбеног простора и поправку кућних апарата, и то нарочито: водоинсталатерске, електричарске, електроничарске, браварске, лимарске, столарске, молерске и тапетарске радове; 2) поправке моторних возила по принципу „путујуће радионице“ у гаражама и на паркинзима, нарочито у области аутомеханичарских, аутоелектричарских и аутолимарских услуга; 3) помагање и нега у кући, као што је спремање стана, брига о старима и болесним лицима, чување деце, прање и пеглање веша и сл.; 4) мануелне услуге, као што су: усељавање или пресељавање станара, чишћење станова и заједничког простора у стамбеним зградама, складиштење огревног и другог потрошног материјала или намештаја; 5) обука возача и пружање ваншколске помоћи у додатном образовању ученика и студената у кући или друштвеним просторијама; 6) пружање правне помоћи, нарочито у остваривању: радно-социјалних, станарских и инвалидско-пензијских права, права из здравственог и социјалног осигурања, у састављању купо-продајних и других уговора; 7) пружање књиговодствених и финансијских услуга приватним агенцијама, занатским и трговинским радњама и другим заинтересованим лицима;

19) Истраживања су вршена 2008. године у организацији „ДО Локална самоуправа“.

8) обављање биротехничких услуга, као што су попуњавање образаца и формулара, умножавање материјала и докумената.

Најрационалније је да се целокупна организација услуга води у оквиру потрошачке задруге, у којој се и поједини задругари, квалификовани за одређене послове, могу повремено ангажовати за обављање одговарајућих послова. Предност такве организације је и у томе да задруга гарантује квалитет услуга и да поред нижих цена омогући и плаћање на почек. Ако не постоји потрошачка задруга, организацију услуга треба да обезбеде органи локалне заједнице преко сервиса или посебних органа за услуге грађанима.

6. Хигијена живљења и здравствена превентива

Хигијена живљења и здравствена превентива су главни фактори у спречавању и сузбијању многих болести, због чега би морали заузимати значајно место у активностима локалне заједнице. У сарадњи са домовима здравља, локалне заједнице би требало да буду усмерене на стварање нових здравствених навика грађана и на анимирање грађана да сами брину о свом здрављу и здрављу својих породица. За сузбијање болести којима је, због све неприроднијег начина живота, све више изложен савремени човек, неопходна је стална здравствена превентива. Један од начина њеног остваривања је формирање здравствених секција или клубова који би организовали едукативна предавања и помагали грађанима у спречавању болести повишеног крвног притиска, болести срца, алкохолизма, сиде, наркоманије и сл.

У циљу развијања здравствене културе и побољшања здравствене заштите грађана, неопходно је остваривати сарадњу са здравственим службама. То се постиже организовањем предавања о хигијени живљења и исхране, патронажних служби, помоћи у кући, кућне неге старих особа и хроничних болесника. Треба пронаћи и решења да се смање редови чекања лекара, посебно кад су у питању стара и болесна лица. За бољи квалитет живота неопходно је развијати разне облике здравствене превентиве. Међу првима је унапређивање физичке кондиције, нарочито грађана у градским насељима. На томе и здравствене службе треба посебно да сарађују. Потребно је да се, ради побољшања физичке кондиције и општег психофизичког здравља грађана, у сарадњи са спортским организацијама организују програми физичког вежбања, кроса у природи, разне врсте кампова и разноврзних рекреативних активности.

Здравствена превентива у локалној заједници треба да обухвати и помоћ мајкама у циљу правилног развоја њихове деце, спречавања гојазности деце и заштите здравља зуба. Ради обавештености мајки, могу се организовати предавања педијатара, стоматолога и других стручњака о здравственој заштити деце.

Програмом здравствене превентиве неопходно је обухватити и људе изнад 65 година живота. Искуства локалних заједница, посебно у сеоским и брдско-планинским подручјима, показују да су предавања о хигијени исхране и потреби одржавања физичке кондиције имала веома повољан одјек код грађана и да су им савети стручњака и практично веома помогли и олакшали здравствене тегобе.

За живот и здравље грађана веома је значајно одржавање чистоће и заштите човекове околине. Свака локална заједница, посебно на градском подручју, треба да има програме одржавања чистоће јавних површина и заштите околине од разних загађења. Програмом је потребно обухватити едукацију становништва о заштити човекове околине, организовати разговоре са становницима насеља и улица, са станарима стамбених зграда, власницима приватних радњи, а у школама предавања о чистоћи околине и унапређењу културе становања. Веома је значајно да се у сарадњи са школом, у оквиру ваннаставних активности, организују акције очувања човекове околине и развијања еколошке културе код деце и омладине.

7. Социјална заштита у насељу

Све већи значај локалне заједнице у обезбеђењу опште социјалне сигурности грађана намеће потребу за одговарајућим организованим активностима. Ефикасно организована социјална заштита у насељу подразумева планску и организовану заједничку акцију стручних служби и грађана на пружању помоћи лицима која из објективних разлога нису у стању да брину о својој егзистенцији. У условима заоштрених социјалних проблема у друштву и све тежег задовољавања социјално-заштитних потреба путем институција социјалне заштите, социјално-заштитна функција локалних заједница све више долази до изражаја.

Време у којем живимо обележено је све већим сиромашењем становништва, међу којима је велики број оних који егзистирају испод границе животног минимума. У овој групи људи, поред

пензионера са ниским примањима, корисника социјалне помоћи и особа неспособних за привређивање, су такође и запослени грађани који од својих примања тешко могу живети. У ситуацији када све већи број радника постаје технолошки вишак, социјални проблеми се све више заоштравају. Стога је једна од могућности решавања социјалних проблема у локалној заједници ванинституционална помоћ старијим, немоћним и социјално небринутим људима и породицама.

Организовањем помоћи напред наведеним категоријама грађана, локална заједница може знатно допринети решавању социјалних проблема. Организована помоћ социјално угроженим грађанима и њиховим породицама подразумева, пре свега: **евидентирање** особа које немају довољно средстава за своје издржавање; **пријављивање** таквих грађана центрима за социјални рад и другим институцијама социјалне заштите које предузимају мере и поступке за трајнију социјалну заштиту грађана; **подношење** захтева електродистрибуцији за субвенционисање потрошње електричне енергије.

Заједно са организацијом Црвеног крста локална заједница може социјално угроженим грађанима помоћи и: **организовањем** расподеле одеће, обуће, намештаја, зимнице и једнократне новчане помоћи прикупљене кроз акције солидарности грађана; **организовањем** школских кухиња које би допринеле побољшању исхране деце, нарочито из породица са слабијим материјалним стањем. Оброци хране из таквих кухиња би се могли достављати и старијим социјално угроженим особама на подручју локалне заједнице а све у сарадњи са школама на подручју локалне заједнице, и **давањем** вишка топлог obroка из ресторана предузећа и фирми. На плану социјалне заштите старијих људи, неопходно је евидентирати сваки појединачни случај и утврдити право стање. Тако се може доћи до сазнања какве су материјалне, стамбене и здравствене прилике у којима егзистирају стари људи, с ким живе, степен њихове покретности, да ли су усамљени и да ли им неко помаже, и који облик помоћи би им највише одговарао. На основу тога може се израдити програм активности за пружање помоћи старијим особама. Главни носиоци програма треба да буду организације Црвеног крста, Удружење пензионера, школе и друштвене организације у локалној заједници. Програмом активности за заштиту социјално угрожених старих људи локална заједница може да планира и раз-

вија различите облике социјалне помоћи, међу којима треба да се предвиди: **отварање** клубова за окупљање старијих људи, у којима би они могли задовољити различите потребе, као што су јевтини топли оброци, прање и пеглање рубља, рекреација, излети, и др.; **дневни обилазак** старих људи, посебно у градским насељима, нарочито оних који су усамљени, доношење дневних намирница и помагање у кућним пословима немоћним и старим људима који имају велике станове или куће, могу помагати појединци или брачни парови који су стамбено необезбеђени, а за узврат би становали у њиховом стану и уз накнаду за коришћење стана, под надзором комисије за социјално-хуманитарна питања, водили сталну бригу о животу и здрављу старих људи.

Веома важан облик социјално-заштитних активности локалних заједница представља стварање услова за запошљавање. Један од начина запошљавања незапослених грађана могао би бити организовање малих дечијих установа за петоро до шесторо деце у приватним становима, у којима би млади социјални и просветни радници чували и подучавали децу. Проблем незапослености може се решавати и ангажовањем незапослених људи за чување аутомобила, приватне и друштвене имовине. Незапослени водоинсталатери, електричари, аутомеханичари и др. могу се ангажовати на пружању услуга породичним домаћинствима, а факултетски образовани људи на помагању школској деци у савладавању школског градива. Такође важан облик социјално-заштитних активности је и помоћ породицама које немају више извора прихода. Локалне заједнице би могле организовати расподелу још неискоришћеног грађевинског земљишта угроженим породицама на којем би оне на одређено време узгајале воће и поврће. Пошто у градским и сеоским стамбеним насељима има доста слободних запуштених површина потребно је све то евидентирати и одредити породице које би их привремено могле обрађивати.

Социјална заштита у насељу подразумева и деловање у правцу превентиве и откривања девијантног понашања деце и омладине које је мање или више присутно у свим срединама, а испољава се у виду нарушавања јавног реда и мира, скитње, алкохолизма, одавања дрогама и вршењу кривичних дела. Девијантно понашање младих превентивно се може сузбијати организовањем разних активности које би испуниле њихово слободно време и утицале на

формирање њихове личности. У том циљу, локална заједница треба да организује културне и спортске секције, спортска такмичења и разна предавања из области које највише интересују младе.

Сарадњом локалне заједнице са школом и центром за социјални рад може се спречавати негативно понашање младих. Потребно је евидентирати породичне проблеме, нарочито оних породица у којима се испољавају алкохолизам, поремећени брачни односи, нерешени стамбени проблеми и слабо материјално стање. Да би отклонили породичне проблеме који директно проузрокују девијантно понашање младих, локална заједница треба да сарађује и са здравственим и са социјалним установама које су кадровски и организационо оспособљене за решавање таквих проблема.

Правовремено откривање девијантног понашања младих од пресудног је значаја за његово ефикасно сузбијање. За то је неопходна сарадња локалних заједница са центрима за социјални рад, и нарочито са школама. Сарадња са школама је посебно значајна јер се у тој средини најбрже откривају почетни симптоми девијантног понашања, као што су слабе оцене, бежање из школе и разни облици агресивности.

Сваки откривени случај девијантног понашања треба благовремено пријавити центру за социјални рад, који је надлежан да у сарадњи са правосудним органима предузима конкретне мере. Локална заједница може у сарадњи са центром за социјални рад имати веома значајну улогу у спровођењу програма ресоцијализације младих преступника. Нарочито је значајна сарадња по извршењу васпитних мера када деликвентима треба пружити помоћ приликом поновног укључивања у друштвену средину.

Да би се социјални проблеми грађана и ванинституционално ефикасно решавали, неопходно је социјално-заштитне активности локалне заједнице ефикасно организовати. То подразумева образовање тела која ће се бавити проблемима социјалне заштите грађана и која ће за то бити одговорна органима локалне заједнице. Најподесније је образовати комисију за социјални рад, која би била носилац и организатор активности на пружању помоћи социјално угроженим људима и која би сарађивала са друштвеним чиниоцима и грађанима на утврђивању одговарајућих мера и акција.

Ефикасно деловање комисије за социјални рад подразумева нарочито следеће: да она уз помоћ центра за социјални рад води одговарајућу евиденцију о корисницима и облицима социјалне

заштите; да постоји прецизан програм активности са роковима и носиоцима активности; да састав комисије сачињавају људи који поседују организаторске способности, смисао за људске проблеме и да уживају поверење код грађана; да комисија сарађује са установама социјалне заштите и хуманитарним организацијама.

Центри за социјални рад могу комисијама пружити драгоцену помоћ у изради планова и програма развоја социјалне заштите и у снимању социјално-заштитних потреба. Значајна је и помоћ социјалних радника, нарочито кад се ради о организовању добровољног рада грађана и разних акција солидарности. Сарадња комисија са хуманитарним организацијама требало би да буде усмерена на: стварање услова за рад хуманитарних организација на подручју локалне заједнице; организовање културних активности старих и инвалидних грађана; организовање разних акција за помоћ старим и инвалидним грађанима; организовање акција за олакшавање кретања инвалида на простору локалне заједнице.²⁰⁾

Заједничка брига о деци, такође, представља важан облик социјалне заштите у локалној заједници. Нарочито је потребна помоћ деци лишеној родитељског старања као што су деца без оба родитеља, деца напуштена од стране родитеља, деца тешко болесних родитеља и деца из породица са тешко поремећеним породичним односима. Веома је важно открити угрожено дете и на време му пружити адекватну помоћ. У том циљу неопходна је сарадња са родитељима, школама, органима кућне самоуправе и центрима за социјални рад. У сарадњи са центрима за социјални рад може се организовати смештај угрожене деце код заинтересованих породица, и омогућити да деца без родитеља имају предност приликом пријема у предшколске установе или дечје домове.

У групу социјално најугроженије деце спадају деца ометена у психофизичком развоју. Ради пружања одговарајуће помоћи, потребно је евидентирање и пријављивање такве деце здравственим установама и установама социјалне заштите. Таквој деци може се помоћи и иницијативом за оснивање одељења за дневни боравак хендикепиране деце у оквиру претшколских установа.

Неопходно је да локалне заједнице посвете пажњу и основном образовању деце. У том циљу, треба своје деловање да усмере на подстицање сарадње школа и родитеља, на помагање родитељима

20) Уклањањем архитектонских препрека треба инвалидима омогућити несметано кретање колицима на тротоарима, степеништима и несметан приступ културним и спортским објектима.

који нису у могућности да се сами старају о свом детету, на стварање услова за културно-просветне и спортске активности и техничко образовање деце и на јачање материјалних услова рада школа, које се може обезбедити самодоприносом или путем помоћи трговинских, угоститељских и занатских организација и појединаца.

8. Културно-просветна и спортска активност

Да би побољшале квалитет живота својих грађана, локалне заједнице треба да развијају све облике културно-просветних и спортских активности за које су грађани највише заинтересовани. У сарадњи са школом и културно-просветним и спортским организацијама, локалне заједнице треба да организују разне културно-просветне и спортске секције, и на тај начин пруже прилику талентованим појединцима да искажу своју даровитост и афирмишу се у својој средини. Програм културно-просветне активности би морао обухватити организовање помоћи школској деци у савладавању школског градива, организовање секција за техничко образовање деце, организовање разних уметничких секција као што су хорско певање, позоришна активност, рецитација, балет и сл. Веома је значајно створити услове за рад библиотеке и читаонице, активност младих сликара, организацију обуке за рад на компјутерима, филмске пројекције, активност радио аматера, организацију курсева страних језика и сл.

Уколико постоје могућности, веома корисно би било и организовање културно-уметничког друштва, чиме би се сачувале фолклорне традиције за будућа поколења. У том циљу, корисно је организовати и приредбе на које би се позивала позната културно-уметничка друштва. Такође, за подизање културног живота локалне заједнице на виши ниво, значајно је организовати изложбе слика, нарочито младих и талентованих а недовољно афирмисаних сликара.

Програмом културно-просветне активности неопходно је обухватити уступање просторија центра локалне заједнице на коришћење младим сликарима и уметницима, а такође и грађанима ради организовања личних прослава, за шта су они веома заинтересовани.²¹⁾

21) Према резултатима анкете коју је организовала ДО „Локална самоуправа“ (2008. год.), од укупног броја испитаних грађана локалних заједница, и градског и сеоског типа, више од 50% је одговорило да су највише заинтересовани за организацију свадби у просторијама локалних заједница.

Уступање просторија локалних заједница на коришћење грађанима веома је значајно и са становишта социјалне заштите грађана с обзиром на веома неприступачне цене закупа просторија.

Свака локална заједница треба да има и програм спортских активности с обзиром на значај који бављење спортом има за психолошко физичко здравље грађана. Програм треба да садржи организовање спортских секција и спортских такмичења између локалних заједница, као и уређење терена погодних за бављење разним спортовима. Спортске активности треба реализовати у сарадњи са школама на чијим спортским теренима се могу организовати спортска такмичења у фудбалу, кошарци, рукомету и сл. Такође, у сарадњи са школом, може се омогућити грађанима коришћење сала за физичко вежбање. За подизање спортске културе грађана значајно је организовати и обуку непливача у сарадњи са локалним заједницама на чијем подручју постоји базен, као и пливачка такмичења.

За здравље људи корисно је организовати и кросеве у природи, у којима би учествовали од најмлађих до најстаријих грађана. Поред тога, могу се организовати и разна такмичења у вожњи бициклом, стоном тенису или у риболову.

9. Одржавање реда и мира у насељу

Задовољавање социјалних потреба грађана на основу њихове самоуправе је најпоузданија гаранција за одржавање стабилног реда и мира у насељу, јер се тако превазилазе супротности парцијалних интереса које доводе до сукобљавања и угрожавања мира међу грађанима. Неопходно је, међутим, да се одржавање реда и мира у насељу обезбеђује и посебним мерама и активностима грађана.

За разлику од мера државних органа, грађани у одржавању реда и мира треба да служе искључиво мирољубивим, односно ненасилним средствима: убеђивањем, васпитањем, мирењем завађених страна, јавном осудом преступа и сл. Теже прекршаје требало би свако да пријављује надлежним органима, без обзира да ли је сам непосредно угрожен. О кућном реду и миру у стамбеним зградама требало би да брину сви станари. И на јавним местима у насељу, свако треба да се ангажује на одржавању јавног реда и мира. Посебан значај у томе има дежурство и редарство које нарочито при одржавању јавних скупова треба да организују организатори тих скупова.

Ради решавања насталих спорова, нарочито ситнијих неспора-зума, целисходно је да се у сваком насељу од најутицајнијих грађана образује мировно веће којем органи локалне заједнице треба да обезбеде све неопходне услове за успешан рад. Доследно свом називу, задатак мировног већа је да саветовањем и убеђивањем ми-ри завађене стране, а само кад не успе у томе, да их упућује на судски спор.

10. Друштвено и политичко организовање грађана

Са повећањем слободног времена и животног стандарда повећавање се и интерес за слободне активности за које треба стварати одговарајуће услове на месту становања. Тај интерес је доста велики што показују изјаве грађана да би се у слободном времену радије ангажовали у некој друштвеној организацији која се бави свакодневним животним проблемима грађана него у некој политичкој партији.²²⁾

Локална заједница би морала бити средиште организовања слободних активности, и у тој функцији седиште друштвених организација и удружења грађана. У њој се морају стварати просторни и технички услови за слободне активности које ће грађани у разним облицима сами организовати. Значајан број анкетираних грађана сматра да у коришћењу просторија локалне заједнице друштвене и хуманитарне организације и удружења грађана треба да имају предност у односу на политичке организације.²³⁾ Према испољеном интересу грађана, у локалној заједници треба да делују нарочито три врсте друштвених организација: културно-забавне, спортске, односно физичко-рекреативне и аматерско-стваралачке.

Друштвене организације треба, у принципу, да се издржавају самофинансирањем, са главним изворима прихода од чланарине, сопствене активности и комерцијалних реклама. Самофинансирање је нужан услов самосталности и самосталног деловања друштвених организација које, да би омогућиле задовољавање изворних потреба грађана, не смеју бити ни под чијим патронатом и политичким утицајем. Оне треба да буду отворене за све грађане,

22) За ангажовање у друштвеној организацији која се бави интересима грађана изјаснило се 85% испитаника, док би се само 13% њих ангажовало у политичкој партији. (Анкету је организовала ДО „Локална самоуправа“ 2008. године)

23) Више од 51% испитаника даје предност коришћењу просторија центра локалне заједнице друштвеним и хуманитарним организацијама, друштвима и удружењима грађана. (Анкета ДО „Локална самоуправа“, 2008. год.)

без обзира на њихову социјалну, националну, верску, политичку или било коју другу припадност.

Локална заједница треба да функционише и као средиште политичког организовања и деловања, стварајући услове за пуно испољавање слободе и равноправности у остваривању политичких права грађана. То подразумева да све политичке партије имају једнаке услове за свој рад, и да не уживају никакве привилегије ни према политички неопредељеним грађанима ни једне према другима.

Као заједница равноправних грађана, локална заједница подразумева слободно деловање свих и свакога. Само под тим условом могућа је слободна конкуренција идеја у којој могу побеђивати све, али само оне које прихвати већина грађана. Свака прихваћена идеја реализује се уз најшире укључивање грађана па тако ни остварени резултати идеје не припадају ни једној партији.

Зато уместо владавине партија, у локалној заједници треба да се остварује владавина грађана. То ће све политичке снаге приморати да се уместо борбе за власт оријентишу на борбу за решавање животних проблема и унапређивање општих услова животне егзистенције грађана.²⁴⁾

Таква оријентација је услов да се припадници политичких партија нађу и у органима локалне заједнице који треба да се конституишу од представника грађана независно од њихове политичке припадности. Партије се могу, равноправно с осталим грађанима, борити за избор својих припадника у све органе локалне самоуправе, али њихова заступљеност у тим органима не би могла бити унапред обезбеђена, што би иначе било супротно самом духу самоуправе и стварне демократије.

ЛИТЕРАТУРА

- Милан Влатковић, „Изазови локалне самоуправе 1990-2006“, ДО „Локална самоуправа“, Београд, 2006.
- Јован Ђорђевић, „Локална самоуправа у Југославији“, Савремена администрација, Београд, 1957.
- „Локална демократија“, Магна Агенда, Београд, 2001.
- Радивоје Маринковић, „Локална самоуправа“, Институт за политичке студије, Београд, 1998.

24) Видети: Дејана Вукомановић: „Принцип грађанства у програмима политичких партија у Србији, у: „Српска политичка мисао“, бр. 3/2008. стр. 161.

- Tullock, „Организација модерне федералне државе“, УЕН – Економика, Београд, 1992.
- „Упоредна искуства локалних самоуправа“, зборник, Магна Агенда, Београд, 2002.

Dragan Markovic

**SOCIAL NEEDS AND THEIR SATISFIEING WAY
IN LOCAL COMMUNITY**

Summary

Since ancient times people have been providing and securing for themselves necessary life assets and satisfying their own needs. Widening and development of economy specter has resulted in tribe community becoming state unity, based on satisfying those social needs that could not have been satisfied within one family and tribe.

Until contemporary age, human needs have been so widened and developed that for their satisfaction even the state has become insufficient, resulting in that it has developed into an international or global community. With this, local unity has not been abandoned, nor it could be, for on this kind of unity of individuals, all wider models of unity in human mankind, being it volunteer or enforced ones, have been based.

Key Words: social needs, democratization, local self-government